

ПИТАЊА ЗА ДИСКУСИЈУ ОД ПОСЕБНЕ ВАЖНОСТИ ЗА ИЗРАДУ ЗАКОНИКА О ПОРОДИЦИ

Рад на кодификацији породичног права започет је пре више година. Најважнији разлог за кодификацију био је стварање јединственог система норми породичног права, на основу у пракси проверених закона донетих одмах после ослобођења.

Веће народа, Друштвено-политичко веће и Социјално-здравствено веће Савезне скупштине 1968. године образовали су Заједничку комисију којој је поверено да припреми предлог за кодификацију породичног права.

Комисија је крајем децембра 1969. године поднела Савезној скупштини Предлог за доношење законика о породици.

Свих пет већа Савезне скупштине разматрала су Предлог за доношење законика о породици и донела одлуке којима се утврђује да је потребно донети Законик о породици.

У току разматрања овог Предлога указано је на неопходност да се, због значаја материје коју треба законик да регулише, проведе шира дискусија о начелима и о основним институтима које треба закоником да се регулишу као и о обиму регулисања породичних односа на нивоу федерације односно републике и покрајине.

Полазећи од овог становишта, Комисија је припремила питања која се износе на ширу дискусију. Сасвим је разумљиво да се овим питањима могу додати и друга и да ништа не би требало да ограничава дискусију која би пружила не само одговоре на постављена питања него и идеје о новим институтима, а нарочито предлоге за решавање конкретних питања из области породичног права.

1 У којој мери регулисати односе у области породичног права Законом о породици а у којој мери републичким односно покрајинским законима. Ово питање се, као важно претходно питање, постављало у досадашњем раду на кодификацији. Била су изражена, углавном, два становишта:

1. Законик о породици треба у целини да регулише материју породичног права, чиме се не искључује могућност да се поједина питања регулишу републичким односно покрајинским прописима.

Ово становиште се, углавном, заснива на одредби Уставног амандмана XVI у коме се каже да „федерација доноси законике којима се уређују односи из појединих области правног система у целини. Кад се законом уређују и односи у областима у којима федерација доноси основне законе, законик се може донети само ако о томе претходно одлучи Савезна скупштина по поступку утврђеном за промену Устава“. Нагласак је, дакле,

на изразу „у целини“, што не значи да се не би могло самим закоником оставити изрично републикама, односно покрајинама да уреде одређене односе.

За ово становиште се наводе и други аргументи:

— историјско искуство у предратној Југославији показују штетне последице правног партикуларизма у области породичног права и статусних односа,

— циљеви правне политике треба да постичу процесе хомогенизације породичних типова и социјалну интеграцију југословенског друштва,

— разлози међународног карактера указује да се и на међународном плану врши унификација прописа о статусним односима и да је то императив савременог живота, што важи утолико пре и за национално законодавство,

— у важећем систему породичног права републике су донеле неке своје законе. Сви ти закони су скоро идентични и нису, сем ретких изузетака, изразили неке републичке специфичности.

2. Законик о породици садржавао би само ону материју из области породичног права за коју се оцени да би требало да буде јединствено регулисана, тежећи притом да се што више материје, у складу са садашњом јасно израженом политичком оријентацијом, регулише републичким односно покрајинским законима. Ово друго становиште садржи више варијанти — од оне, да законик треба да постави само општа начела а републике односно покрајине да изврше детаљну разраду, до оне да законик јединствено, непосредно пропише статусне односе и оне личне имовинске односе који имају императиван карактер, а сви остали односи да се регулишу републичким односно покрајинским прописима.

Ово становиште полази од схватања да републике постају основни носиоци законодавне делатности. Отуда се заступа мишљење да и у домену породичних односа не треба стављати нагласак на савезно законодавство, него да треба или: а) свести само на основна начела, или б) на други начин одредити шта оно да садржи. Тако би се, нпр. могли јединствено регулисати статусни и неки други односи, а што се тиче осталих питања, могла би се у законнику поставити заједничка начела а њихову разраду препустити републичком односно покрајинском законодавству.

II *Да ли Закоником о породици уредити само односе између чланова породице, или уредити и односе друштвене заједнице и породице у целини.* Поставља се као основно питање: да ли овај законик треба да буде Законик о породичним односима или Законик о породици и породичним односима. Другим речима, да ли овај законик треба да регулише само односе између чланова породице, дакле, односе унутар породице, или треба, поред ових односа, да регулише и односе породице као целине, као посебне друштвене групе, с једне стране, и друштва као целине, друштвено-политичких заједница, радних и других организација, с друге стране.

О овомо постоје углавном, два становишта:

1. Законик у суштини треба да регулише само односе између лица везаних породичним везама сродства и брака и онога што се традиционално наслања на ове односе, као што су усвојење и старатељство. Другим

речима, Законик о породици би обухватио материју коју су до сада регулисали Основни закон о браку, Основни закон о односима родитеља и деце, Основни закон о усвојењу и Основни закон о старатељству, свакако уз другачију систематизацију, правно-техничка побољшања и извесне нове институте и нова решења. Законик би, разуме се, у уводном делу садржавао посебну главу у којој би била изложена основна начела о породици и њеном положају у друштву. Ова начела би на одговарајући начин изражавала став друштва према породици и поставила би друштвено одређене циљеве развоја породице и усмеравала би даљњи развој породичних односа.

За ово становиште наводе се аргументи:

— сматра се да није сврха овог законика да шире улази у систем заштите породице са становишта обавезе друштва према породици, јер је то предмет другог законодавства;

— шире постављање заштите породице у законик у везано је за регулисање одређених материјалних обавеза друштва.

2. Законик треба да се у већој мери разликује по својој садржини од традиционалних, до сада познатих законика о породици. Он, у првом реду, треба да конституише положај породице у самоуправном друштву. Да би се то могло постићи, сам приступ правном уређењу породице мора бити много сложенији. Прво, треба, дакле, одредити односе породице и друштва, место, значај и улогу породице у нашем друштву, обавезе друштва према породици и посебне видове друштвене заштите породице и појединих категорија њених чланова. Другим речима, законик треба да подвуче значење и улогу друштвене заједнице у остваривању друштвених обавеза према породици и породице према друштву. За успешно спровођење оваквог схватања неопходно је да се створе могућности породици да се у зависности од свог положаја обраћа одређеним друштвеним институцијама ради остваривања појединих видова и облика заштите. Основна материја законика и даље остаје уређење посебних видова односа које треба да регулише породично право, као што су брачни, родитељски и старатељски односи.

У прилог другог становишта се наводи:

— оваква врло значајна концепција ангажовала би све чиниоце нашег самоуправног друштва на плану законодавне делатности и самоуправног одлучивања у правцу даљег разрешења и унапређења положаја породице у друштву;

— одредбе члана 57. и 58. устава СФРЈ, а нарочито становиште заузето у Резолуцији о социјалној заштити Савезне скупштине из 1970. године, упућује на овакав прилаз, с обзиром на обавезе које ова Резолуција изричито предвиђа у глави IV тач. 2. и 3.

III Какав треба да буде основни став друштва према породици и њеним члановима. О овом питању постоје три становишта:

1. Прво схватање полази од давања извесних предности правима и слободама човека, и тежи да отвори широке могућности иницијативи појединаца како у заснивању тако и у разрешавању брачних и породичних односа. Оно у својој бити садржи идеју да је слобода личности оно

најдрагоценије што треба у савременом друштву штитити. Идејни ослонац оваквог схватања налази се у тумачењу процеса демократизације у друштву, посебно у породици и браку, и жели да фиксира и подвуче значај ових процеса. Породични и брачни индивидуализам представљају значајне компоненте савременог друштва без којих се демократска породица не може ни замислити. Међутим, заступници овог становишта не воде довољно рачуна о друштвено условљеној слободи човека и о постојећем реалном друштву у коме материјални друштвени односи објективно одређују границе људских слобода и процеса индивидуализације.

2. Друго становиште се налази готово на опречним позицијама и тежи да првенствено подвуче значај процеса социјализације личности у савременом друштву. Оно ставља акценат на обавезе човека као члана друштва, као члана брачне и породичне заједнице. Заступници овог схватања сматрају да у брачним и породичним односима доминира идеја о примату обавеза над правима и да је индивидуализам штетан и опасан по стабилност породице и брака. Према овом схватању, треба првенствено водити рачуна о интересима оних лица у оквиру породице, која су у неравноправном положају и којима друштво дугује посебну заштиту (деца). Један од најефикаснијих начина пружања заштите овим члановима представља ограничење индивидуалистичких тенденција. Ограничења би се нарочито састојала у могућности шире интервенције друштва у породичне односе, у предвиђању прецизних санкција за случај повреде брачних и породичних дужности, у ограничењу слободе развода и у предвиђању значајних имовинских обавеза према члановима породице. Према томе, друштво би штитило ове институције тиме што би у одређеној мери органичавало слободу личности и спутавало индивидуалистичке тенденције.

3. Треће становиште покушава да помири два опречна схватања. Оно подвлачи значај обе тенденције у савременом друштву. Неоспорна је чињеница, према овом мишљењу, да се у оквиру брака и породице, а такође и у оквиру друштва као целине, одигравају два процеса и да оба имају изузетан значај за живот савременог човека. Право на слободу личности је тековина савременог друштва и оно мора доћи до изражаја и у породичним односима. Исто тако појединац је дужан да удовољава својим обавезама у браку и породици које му друштво одређује, с обзиром да друштво још увек није у стању да преузме на себе потпуну заштиту породице. Према томе, оба ова процеса треба схватити као дијалектички повезане елементе сложених друштвених кретања. Стога треба наћи границу индивидуализму и слободама појединаца, с једне и границе његових обавеза према члановима породице, с друге стране. Савремено друштво још није достигло такав степен економског развоја да може дозволити потпуну слободу сваком човеку и због тога положај човека у породици мора представљати компромис између његових слобода и његових дужности. Границе ових слобода односно дужности представљају једно од тешких питања које законодавац треба да реши а да при том не угрози основна људска права, али истовремено и права незаштићених чланова породице.

IV Какав став у Законику о породици заузети према браку а какав према ванбрачној заједници. Досадашња оријентација друштва била је

услерена на брак. Он је прописима био учвршћен као основ породице. Самим прописивањем услова његовог закључења, његовог дејства, услова његовог раскида и престанка, друштвена заједница га је штитила у циљу стварања што стабилније породице са првенствено израженим циљем да се тако пружи што ефикаснија заштита деци која по правилу произлазе из односа мушкарца и жене у браку. Досад је друштво (гледано кроз породично законодавство) имало изражен негативан став према ванбрачној заједници, иако је штитило децу из те заједнице.

У последње време се све више истиче да друштвена брига треба да буде усмерена не на брак, него на породицу, па била она брачна или ванбрачна. Даље логично развијање оваквог схватања доводи до становишта, да ванбрачну заједницу треба изједначити у њеном дејству, правно дакле, с дејством брака. У прилог оваког резонувања користе се и извесни аргументи из ранијих развојних периода научног социјализма и по нека садашња схватања о дезалиенацији личности.

Ако би се хтело систематизовати могућа становишта о овом питању онда би се могла изнети следећа три:

1. Законик о породици треба да штити брак као и досада, а ускрати би заштиту ванбрачној заједници.

Ово становиште полази од друштвене стварности да је брак не само најчишћа, него и најпожељнија заједница, јер пружа највећу сигурност брачним друговима. Брак је такође и најпожељније језгро породице, пошто пружа већу сигурност деци. Ванбрачна заједница, напротив, не пружа потребну сигурност ни деци ни родитељима. Она је нестабилна, тешко се доказује, не постоје рашчишћена схватања о томе шта је у ствари ванбрачна заједница и који су критерији за њено одређивање. У случају паралелног постојања брака и ванбрачне заједнице са истим правним дејством, биле би створене неке непремостиве тешкоће: како третирати статус ожењеног мушкарца или жене који поред брака живе у ванбрачној заједници, како спречити евентуалне промискутетне односе између најближих крвних сродника за које ванбрачно очинство није утврђено, како утврдити права из ванбрачне заједнице по основу социјалног осигурања, здравствене заштите, дечјег додатка и др. Сем тога, из текста става 1. члана 58. Устава произилази да Устав пружа заштиту браку: „Брак и правни односи у браку и породици уређују се законом“. Устав не помиње ванбрачну заједницу или неки други сличан облик живота мушкарца и жене. Ову идеју Устав даље разрађује у чл. 58. став 2. и каже да се брак пуноважно закључује слободним пристанком лица која га склапају, и да се тај пристанак даје пред надлежним органом.

2. У принципу Законик о породици и даље треба да штити брак и да ускрати заштиту ванбрачној заједници. Изузетно, у законик у треба ванбрачним друговима признати нека имовинска права, слична правима из брака, кад ванбрачна заједница престане, под условом да је она дуже време трајала и да је била слична браку.

Основна аргументација је овде иста као и код претходног становишта, с том разликом, што се води рачуна о стабилним ванбрачним зајед-

ницама сличним браку, па им се признају нека дејства слична браку у погледу имовинских права, али само кад ванбрачна заједница престане.

Овде је, дакле, реч о ограниченим имовинским дејствима ванбрачне заједнице, али само по њеном престанку.

3. Појавило се и треће мишљење, по коме ванбрачну заједницу треба у свему изједначити са браком и признати јој сва дејства брака.

Ово становиште се заснива на схватању да брак као класна творевина није установа будућности. Самим тим што је правно регулисан он има принудни карактер, па врши опресију на појединца и доприноси сталном отуђењу његове личности. Ванбрачна заједница би била ближа овом схватању, према коме заједница живота мушкарца и жене треба да се заснива слободно, на основу продубљене, индивидуалисане, емотивне везе два лица супротног пола и да траје док траје та веза тј. љубав између њих. У прилог овог становишта се посебно истиче да треба јачати најпре емотивне везе мушкарца и жене, а затим њих као родитеља и њихове деце. У ствари друштво треба да штити те везе и да на тај начин штити породицу дезинтересујући се све више за природу и облик (брачни или ванбрачни) заједнице живота родитеља и деце, дакле за „основ“ породице.

Ванбрачне заједнице, до сада, статистички нису праћене па се не зна њихов број и њихова распрострањеност у нашем друштву. О томе се може судити, али са знатним корекцијама, према броју рођења ванбрачне деце. Тај број износи око 8% од све живорођене деце, иако је јасно да свако ванбрачно дете не производи из ванбрачне заједнице као и да из једне ванбрачне заједнице може произаћи и више ванбрачне деце односно да може ванбрачна заједница бити без деце.

У Да ли треба мењати неке услове за закључење брака. У погледу услова за закључење брака поставља се питање уношења следећих новина:

— Брак би се и даље закључивао са 18 година. Доња старосна граница за ступање у брак уз дозволу суда поставила би се на 16 година.

— Потпуно усвојење представљало би брачну сметњу.

— У закључењу брака не би учествовао, у својству представника скупштине општине, одборник те скупштине, него само матичар.

— Форму закључења брака треба битно упростити.

VI Какав став треба заузети у Законику о породици према разводу брака. Да ли друштво према разводу брака треба да заузме либералан став, по коме би развод брака зависио искључиво од воље брачних другова, чак тачније речено од воље само једног брачног друга, или да друштво дозвољава развод брака само у унапред утврђеним случајевима, када се утврди да је брачна веза неодржива. Другим речима, да ли друштво да се према разводу брака односи либерално и да на развод као друштвену појаву не утиче, или да себи обезбеди извештај утицај, тежећи кроз њега да се тиме нађе права мера, при чему би се руководило интересима брачних другова, њихове заједничке деце, па самим тим и интересима друштва.

Реално гледајући, и обзиром на постојећи правни режим развода брака као и на основу до сада изражених мишљења, могу се у Законику

о породици формулисати следећа становишта у односу на развод брака и на систем узрока за развод брака.

1. Друштво не треба да ограничава развод брака, него треба да питање евентуалног раскида брака препусти вољи брачних другова. Оно само треба да регулише последице које проистичу из развода брака.

Ово је становиште, које се данас, углавном, спроводи у пракси првостепенних (окружних) судова. Оно прихвата све постојеће узроке за развод брака, али онако како их судови примењују, тј. са широким коришћењем развода брака по споразуму брачних другова, скоро без ограничења кад оба брачна друга желе развод, а са временским ограничењем (по правилу после 3—5 година одвојеног живота) кад се један брачни друг противи разводу.

2. Друштво треба да дозволи развод брака из објективних околности које наступе и које се испољавају у тешко поремећеним односима брачних другова. У том смислу се одређују узроци за развод, а овлашћени друштвени органи утврђују, у прописаном поступку, постојање предвиђених узрока, и према томе разводе или не разводе брак. Развод брака се не оставља на вољу брачних другова, или се изузетно оставља и то у сасвим одређеним случајевима.

VII *Да ли код последица развода брака треба предвидети, поред издржавања и друге мере заштите брачног друга као нпр. накнаду штете.* Поставља се питање да ли у Законику о породици унети као последицу развода брака, поред осталог, и накнаду штете једном брачном другом на терет другог брачног друга.

Ако би се прихватила оваква последица развода брака онда у том случају у погледу регулисања накнаде штете истичу се два становишта.

Прво становиште сматра да би у Законику о породици требало нормирати право накнаде материјалне и нематеријалне штете, на коју би имао право брачни друг који је разводом брака претрпео штету. Ово се образлаже тиме, што се често дешава да се разводом брака битно мења друштвени и лични положај једног брачног друга. Да би се донекле поправила ова ситуација, може се поставити питање накнаде тако претрпљене штете. Осим тога, за накнаду штете, у Законику о породици не би се тражили сви они услови који се траже за накнаду штете у грађанском праву. То се нарочито односи на противправност, која код развода брака не долази у обзир.

По другом становишту ова накнада штете била би регулисана у оквиру накнаде штете у будућем Грађанском закону, под условима који важе за накнаду штете у грађанском праву.

VIII *Како боље уредити поступак у породичним стварима.* Иако поступак у породичним стварима не улази у материју Законика о породици, неопходно је расправљати о њему у склопу основних проблема породичног права, зато што решења која се односе на поступак могу имати знатан утицај на породичне односе.

У важећем поступку у породичним стварима доминира начело контрадикторности, које се тешко може прилагодити у целини и доследно

споровима у којима се решавају првенствено лични односи странака и лица везаних за њих (чланови њихових породица, деца). Поред тога, у пракси судова, посебно окружних као првостепених у бракоразводним споровима, овај поступак је вођен сумарно, врло често пребрзо, да би се могле темељито утврдити чињенице важне за правилно решавање сплета личних односа. Са више удубљивања, али ипак недовољно свестрано, вођен је поступак и у другим породичним стварима, као што је утврђивање очинства, издржавање и смештај деце. Неоспорно је да је овакав начин вођења поступка у породичним стварима имао утицаја на развод брака, на неефикасност издржавања, на положај и заштиту деце поверене једном родитељу итд.

По овом питању могућа су два становишта:

1. Поступак у породичним стварима треба да остане онакав какав је данас. Он је довољно широко постављен да се у њега могу унети модерне методе утврђивања правноважних чињеница, психолошких стања и социјалних ситуација неопходних за заснивање одлуке која се по правилу односи на личне односе странака и лица зависних од њих. Досадашња судска пракса није условљена природом овог поступка, него другим друштвеним факторима. Контрадикторност се не може избећи кад има спорних питања, али она не спречава хуманизацију овог поступка и доношење правилне одлуке.

2. Поступак у породичним стварима треба поставити тако да буде адекватан природи односа које разрешава: тип имовинског поступка треба заменити посебним породичним поступком много више прилагођеном личним односима који доминирају у породичним споровима. Овај поступак треба да буде хуманији, да њиме доминира принцип мирне странака, смањивања затегнутости и смиривања сукоба, довођења до сагласних и добровољно прихваћених решења под стручним и конструктивним руковођењем суда. А да би суд могао успешно обавити овај задатак, поступак не сме бити ни сумаран ни брз. Састав судског већа треба да буде такав да се може остварити лични контакт са странкама и лични утицај на њих. Суд треба да се током поступка упозна са личностима странака, са психосоцијалним ситуацијама кроз које су пролазиле и са свим психолошким и социјалним појединостима важним за правилну одлуку. У том погледу, много више него до сада, суд се мора служити услугама одговарајућих екипа стручњака: психолога, социјалних радника, лекара и других. У бракоразводним стварима мирнеју странака треба приступити озбиљно и одговорно, тако да се користе све постојеће могућности, а нарочито оне које пружа примена вансудских психо-социјално-педагошких метода, кад год се реално оцени да зато има основа. А у свим породичним стварима одлука и њене правне последице треба да су такве да воде рачуна о новонасталим и новоствореним ситуацијама свих заинтересованих лица. Странке треба током поступка да увиде свој прави положај и да, на крају поступка, изађу оспособљени да боље и зрелије удовољавају својим породичним и друштвеним обавезама. Зато поступак мора бити темељит и временски дуже трајати.

Према томе, главни циљ био би да се током поступка не заоштрава сукоб између странака, него да се постигне смиривање без обзира на исход спора.

IX На који начин учинити ефикаснијим систем законског издржавања у породичним односима. Постојећи систем издржавања у нашем праву био је често критикован. Главни приговор је, да је он неефикасан. Овај приговор је оправдан, али се више односи на примену постојећег правног система издржавања него на сам правни режим. На ту критику најчешће се одговарало, да су издржавања ниска и неефикасна, зато што су ниске зараде обавезника издржавања, који су, по правилу, већ створили за себе нове обавезе.

Зато се поставља питање како учинити ефикаснијим правни систем издржавања.

У том погледу су чињени предлози:

— да се издржавање одређује у проценту од личног дохотка обавезника;

— да се одреди минимум за једно, двоје, троје или више деце који важи за неквалификованог радника са неким додатком за раднике који остварују већи доходак. Те износе одређивале би републике;

— да неки орган друштва повремено одређује просечну цену животних трошкова подизања једног или више деце, а да судови воде рачуна о том износу;

— да се овласти орган за заштиту породице (орган старатељства) да може покретати и водити поступак за издржавање или за измену висине издржавања у име извесних категорија корисника (нпр. деце и старих родитеља) са и без овлашћења од стране заступника детета односно корисника (нпр. старог родитеља);

— да суд обавезно и по службеној дужности, на почетку поступка, кад год је ситуација таква, одлучи о привременој мери издржавања;

— да се издржавање може досудити и уназад, најдуже годину дана од подношења захтева (или две или три године);

— да орган за заштиту породице може одредити, пре покретања поступка пред судом, привремено издржавање и по службеној дужности, које траје до коначне одлуке суда;

— да се у општинама створи посебан фонд из кога би се исплаћивали износи издржавања. Обвезници издржавања уплаћивали би у тај фонд досуђене износе. Ови износи би могли бити исти или различити од износа који се из фонда исплаћују на име издржавања;

— да су за исплату одређених издржавања одговорне радне организације у којима раде обвезници издржавања.

Било је и других сличних предлога, као што је било и мишљење да треба задржати постојећи систем.

Поред овога што је наведено поставља се питање које би се још мере могле уградити у систем издржавања, да би се учинио ефикаснијим.

X Да ли ванбрачну децу изједначити у свим правима и дужностима са брачном децом. У досадашњем нашем правном систему ванбрачна деца нису изједначена са брачном само у погледу издржавања (сем родитеља нико други није дужан да их издржава) и наследних права (не наслеђују по закону увек очеве сроднике). Њихова фактичка неједнакост подвучена

је тиме, што она по правилу имају само једног родитеља — мајку, који се брине о њима, врло често чак и кад је очинство утврђено. Ова неједнакост је условљена или непостојањем оца или нестајањем оца и одвојеним животом од оца (само мањи број ванбрачне деце живи са оба родитеља, кад се ради о стабилној ванбрачној заједници).

Скоро је једнодушно становиште да ванбрачну децу треба правно изједначити са брачном.

Правним изједначењем створила би се јединствена категорија деце, која би према својим родитељима и сродницима родитеља имала једнака права и дужности. Овим правним изједначењем пружила би се једнака заштита ванбрачној деци као и брачној.

XI *Да ли треба ставити у дужност органа за заштиту породице (органа старатељства) да може покретати и водити спорове у корист детета са овлашћењем мајке или без овлашћења мајке кад је у питању утврђивање очинства, издржавање и смештај детета.* Анализе судске праксе и искуство у социјалном раду указују да мајке често запостављају интерес деце због неких својих интереса, често и погрешно схваћених, због незнања и неупућености, због неодређених нада у односу на оца детета итд. То се односи како на утврђивање очинства тако и на издржавање.

С друге стране, тешко би било утврђивати очинство детета и против воље мајке, иако сигурно има животних ситуација када би се то могло и требало у интересу детета учинити.

Ситуација је нешто друкчија кад се ради о издржавању детета, где интимни живот мајке није толико тесно повезан с предметом спора.

По овом питању постоје два становишта:

1. Органу за заштиту породице не би требало дозволити голеки степен мешања у односе родитеља и деце, да преко воље мајке покрене парницу. Ово решење не искључује могућност да орган за заштиту породице уз овлашћење мајке води поступак или јој само помаже, у остваривању њених права као и права детета, али само када се мајка одлучи да та права остварује.

2. Органу за заштиту породице треба дозволити да сам цени када је у интересу детета да покрене парницу и без воље мајке.

Ово питање је једно од конкретних, где се једним или другим решењем одређује став друштва према породици и њеним интересима или према појединцу и примату његове слободе.

XII *Да ли омогућити да се ванбрачно очинство утврђује самом изјавом мајке детета уз могућност да тако означени отац може тужбом оспоравати ово очинство у одређеном року.* Да би се што више изједначила ситуација ванбрачне мајке и детета и брачне мајке и детета могао би се предложити пандан претпоставци *pater is est.* који би се свео на изјаву мајке: отац ванбрачног детета био би онај на кога мајка указује *pater is est quem mater demonstrat*).

О овом питању постоје четири становишта:

1. Отац ванбрачног детета био би мушкарац за кога мајка наведе, под одређеним условима, да је отац, а он би имао право да тужбом побије истинитост ове изјаве.

Приговори на овакво решење су:

— могуће су злоупотребе од стране мајке,
— ове парнице би биле тешке и ретко би доводиле до успеха, јер се њима доказују негативне чињенице.

2. Друго становиште било би сада важеће решење, према коме, кад нема признања очинства, мајка тужбом у име детета утврђује очинство.

3. Треће становиште даје право мајци да пред матичарем означи лице које сматра оцем детета. Ако означено лице потврди изјаву мајке поступиће се у свему као код признања ванбрачног очинства, а ако не потврди изјаву мајке, мајка тужбом може утврђивати очинство.

4. Орган за заштиту породице чим сазна за рођење ванбрачног детета, позива мајку да означи оца детета, а патом позива означено лице да се о томе изјасни.

XIII *Да ли претпостављеном оцу детета рођеног у браку дати могућност да оспорава своје очинство у одређеном року који почиње тећи од рођења детета или од сазнања за чињеницу која оправдава сумњу да он није отац детета.* 1. Старији правни системи су обично рок у коме је отац могао покренути парницу за оспоравање очинства везивали за сазнање о рођењу, јер се успех те парнице најчешће везивао за физичку могућност оца да буде с мајком у време зачећа детета. То је решење које сада постоји у нашем праву.

2. Савремене могућности доказивања очинства коришћењем биолошких метода и извесне промене у начину живота, упућују на потребу да се оцу дозволи тужба у року који би био везан за сазнање за чињеницу да он није отац детета. Тај рок би могао бити кратак (шест месеци или година дана) а могао би се поред тога поставити и објективни рок (нпр. 5 или више година од рођења детета).

XIV *Да ли поред постојећег усвојења омогућити и потпуно усвојење код кога се раскидају све везе између природних родитеља и усвојеника, а заснивају најпотпуније везе са усвојоцем.* По овом питању постоје три изражена становишта:

1. Треба увести као нови институт потпуно усвојење, које би могло бити раскидиво или нераскидиво;

2. Треба увести потпуно усвојење, али са извесним ограничењима (узраст детета, непостојање живих родитеља итд.), и

3. Институт потпуног усвојења не би требало увести.

XV *Да ли уместо садашњег органа старатељства предвидети нови орган за заштиту породице и која му овлашћења дати у циљу пружања заштите породице.* Садашњи орган старатељства, с обзиром на своју структуру

ру и методу рада, није пружао довољно заштите породици. У вези с тим поставља се питање оснивања новог органа за заштиту породице односно њених чланова.

Овај орган треба да буде боље организован, да располаже са стручњацима одговарајућих профила и да се користи модерним методама социјалног рада. Код тога су потпуно отворена питања организације, кадровске структуре и финансирања таквог новог органа. Ако се ова идеја прихвати, Законик о породици би предвидео његове функције и овлашћења која се тичу породичних односа. Ради тога би ова дискусија требала да укаже на овлашћења која би овај орган требало да има у породичним односима.